
***EDUCABILITY – A DETERMINANT FACTOR OF PERSONALITY FORMATION
AND DEVELOPMENT***

Andreea Nicoleta Dragomir, Assistant, PhD Student, "Lucian Blaga" University of Sibiu

Abstract: Due to its complexity, education involves actions and influences determining changes within the individual personality of all elements and all these specific educational actions likely to shape human personality, are dimensions of education (education intellectual, moral, aesthetic, religious, physical training). These dimensions make up a system, based on dynamic relations of collaboration between components underestimation or exclusion of one may have negative effects on other dimensions of education and the overall functioning of the educational system.

Keywords: educability, administrative system, dimensions of education, human personality, civic skills

Moto: "Dacă vrem să ajungem la o adevărată pace în această lume, atunci va trebui să începem de la copii" **Ghandi**

Introducere

Sistemul de învățământ este reprezentat de totalitatea instituțiilor școlare și educative ale unei societăți care sunt organizate și funcționează, în mod corelat, după anumite principii, în vederea realizării unor anumite finalități ale educației, specifice pentru o epocă istorică. Începutul organizării sistematice a învățământului, după principiul ierarhizării nivelului de școlarizare potrivit vârstei elevilor, datează din secolul al XV-lea, când au apărut prima școală secundară a lui Vittorino de Feltre (1423) și universitățile Renașterii¹.

Ca parte a sistemului de educație, sistemul de învățământ coordonează și asimilează acțiunile pedagogice proiectate și realizate la nivelul: școlilor, instituțiilor specializate în educație și instruire nonformală, organismelor instituționale ale comunităților educative care sprijină școlă în mod direct, conform unor relații contractuale: familia/comunitatea părinților, agenții economici, politici, culturali, biserica etc.²

În majoritatea țărilor lumii, sistemele de învățământ sunt structurate pe cicluri de învățământ (primar, secundar, superior) și trepte (superior, inferior, de lungă durată, de scurtă durată). Fiecare treaptă este, la rândul ei, structurată pe mai multe profiluri și filiere (specializări).

Sistemul de educație, de învățământ poate fi analizat ca subsistem al sistemului social global iar organizarea, structura, conținutul și principiile care stau la bază sunt determinate de caracteristicile celorlalte subsisteme sociale: sistemul economic, politic, cultural, comunitar și natural. La rândul său, învățământul exercită influență asupra tuturor acestora: sistemul economic oferă justificarea pragmatică, învățământul oferă răspuns la anumite nevoi sociale și economice ale momentului; sistemul politic influențează prin principiile de selecționare a valorilor care vor fi transmise prin învățământ doctrinar sau

¹ Mihai Diaconu, *Sociologia Educației*, Editura ASE, București, 2004, p. 69

² S. Cristea, *Dicționar de pedagogie*, Chișinău-București, Grupul Editorial Litera, Editura Litera Internațional, 2000, p. 337

militant, directiv, nondirectiv, ori influențează prin accesul limitat, liber, foarte restrâns, al populației la diferitele niveluri ale educației sau accesul la luarea deciziilor privind învățământul, atât în ceea ce privește participanții la decizie cât și la nivelurile de luare a deciziei (național, regional, instituțional); sistemul cultural oferă justificarea filosofică a deschiderii culturale spre o educație diferențiată după atitudini sau un învățământ nivelator, în funcție de forța cu care se impun în societate concepțiile privind necesitatea unei educații egalitaristă, democratică. Trebuie accentuat, pe fondul necesității europenizării sistemului de educație, relația dintre acest sistem și sistemul comunitar, care influențează direct prin multiple mecanisme³: reglementările normative (regulamente, directive, decizii, avize, recomandări, legi, decrete, hotărâri, acorduri), mecanisme instituționale de organizare și administrare a învățământului la nivel național, regional, local și instituțional (organisme ministeriale, inspectorate școlare, consilii județene, consilii de administrație etc.), mecanisme financiare (sistemul alocațiilor bugetare, control financiar etc.), mecanisme de control prin obiective și rezultate (evaluarea instituțiilor școlare pe baza performanțelor obținute), mecanisme de piață (mecanismele competiției și obligativității îndeplinirii anumitor condiții de eficiență, mai ales în învățământul superior).

În Europa de astăzi, există riscul de slăbire a coeziunii sociale din mai multe cauze, printre care mai importante sunt șomajul unei părți considerabile a populației și îndeosebi a tinerilor neîncrederea populației în instituțiile democratice, naționalismul, corupția, conflictele violente care au loc în unele părți ale continentului și decalajul în creștere între bogați și săraci. De aceea, se pune problema întăririi coeziunii sociale care este necesară la diferite niveluri, îndeosebi pentru a garanta egalitatea tuturor cetățenilor în ceea ce privește accesul la educație, dialogul social între diferite grupuri și națiuni, participarea activă a tuturor cetățenilor la viața socială, economică și culturală, precum și la procesele decizionale. În țările Europei, societățile sunt foarte diverse datorită prezenței diferitelor minorități etnice și culturale și a comunităților de imigranți, precum și a unei mobilități în creștere a persoanelor.

În vederea realizării convergenței în educație la nivel regional, s-a lansat și ideea de dimensiune europeană a educației printr-un număr de acțiuni care să accelereze acest proces: promovarea mobilității cetățenilor, crearea de programe academice comune, crearea de rețele pentru schimbul de informații și pentru predarea limbilor străine șamd. Declarația de la Bologna (semnată în 1999) a vizat crearea Spațiului European al Învățământului Superior până în 2010. Cu toate acestea, convergența în educație este un fenomen mult mai complex, care se află în spatele convergenței economice. În plus, șansele ca economiile naționale mai puțin evoluat să avanseze către convergență în cadrul unei piețe extinse și extrem de competitive sunt greu de atins pe termen scurt. Trebuie avut în vedere faptul că la nivelul acestei grupări pot exista mecanisme care mai degrabă stimulează divergența decât convergența. Chiar și în cazul în care sistemele se îndreaptă în aceeași direcție generală, acestea încep din puncte diferite și merg cu viteze diferite⁴.

În ceea ce privește educația în țările europene, mai multe aspecte au fost evidențiate în lucrări de cercetare: 1) sistemele de învățământ sunt incapabile să integreze un număr

³ I. Mihăilescu, *Sisteme de învățământ superior în Europa Centrală și de Est – Analiză comparativă*, București, Editura Alternative, 1997, p. 89

⁴ <http://www.educatieconvergenta.ro/rezultate.html>, pagină accesată în data de 27,08,2014

considerabil de tineri, în special în țările sud-europene; 2) sistemele de învățământ rămân în continuare neomogene, în întreaga Uniune Europeană; 3) calitatea educației lasă încă destul loc pentru îmbunătățire; în plus, legătura dintre teorie și practică este foarte slabă; 4) cerințele Bologna se referă în principal la aspecte calitative, iar estimările cantitative ale realizărilor în domeniul educației rămân nedefinite.

Sistemul educațional în UE, încă din 1976 ministerele educației a încercat implementarea unei rețele de informare pentru a putea înțelege mai bine politicile educaționale la nivelul celor nouă state membre existente atunci. Aceasta reflecta principiul conform căruia particularitățile unui sistem educațional din oricare stat membru trebuie să fie respectat în totalitate, coordonându-se și îmbunătățindu-se în același timp interacțiunea între educație, training și sistemele de angajare. Rețeaua de informare în domeniul educației în Europa, *Eurydice*⁵ a fost lansată în mod formal în 1980. În 1986 atenția s-a îndreptat de la schimbul de informație către schimbul de studenți odată cu lansarea programului *Erasmus*⁶ descris de multe ori ca unul dintre cele mai de succes inițiative ale Uniunii Europene. Pentru a ușura introducerea studiilor europene în universități, Comisia Europeană sprijină de asemenea și proiectul *Jean Monnet*⁷, oferind mai departe un drum către înstăirea în catedrele Jean Monnet, cursuri permanente, module de drept european, economie europeană, studii politice de construcție europeană și istoria integrării europene. Proiectul sprijină și crearea Centrelor de Excelență Jean Monnet.

Prin luptă contra fenomenului de eșec școlar, educația poate să contribuie la coeziunea socială, garantând fiecăruia calificări de bază care să permită de a avea un venit suficient pentru a trăi o viață independent și a participa la viața societății. Pentru a asigura principiul egalității de șanse pentru toate categoriile sociale, soluția nu este de a coborî nivelul educației. Este necesară, mai degrabă, o diversificare a educației care ar întări capacitatea fiecărei instituții educative de a răspunde la cerințele particulare ale mediului său social.

Se consideră că această diversificare se poate realiza prin:

- educație mai puțin academică și mai inovatoare, bazată pe noi metode pedagogice, care favorizează autonomia celui care învață, datorită utilizării noilor tehnologii de informare și de comunicare;
- școală mai „comunitară”, care să știe a îmbina misiunile educativă, culturală, socială, sportivă și altele, în strânsă colaborare cu partenerii externi. Acest tip de așezământ ori mai degrabă de „centru educativ” ar putea rămâne deschis seara și în timpul zilelor de odihnă la sfârșitul săptămânii și ar propune tot felul de activități părinților și membrilor comunității. Lucrătorii sociali care au de a face cu tinerii, funcționarii și un personal specializat, remunerați de colectivitățile locale, ar putea oferi servicii speciale ce ar permite de a păstra misiunea educativă a școlii.

Autoritățile publice au pretutindeni rolul de garant al calității sistemului educativ, ele trebuie să garanteze respectarea de către fiecare instituție educativă a normelor de calitate. Normele de calitate nu mai țin în exclusivitate de competența autorităților și instituțiilor

⁵ Pentru mai multe detalii în ceea ce privește rețeaua de informare Eurydice vă rog accesați: http://europa.eu/legislation_summaries/education_training_youth/general_framework/c11061_ro.htm

⁶ Pentru mai multe detalii vă rog accesați: <http://erasmus-plus.ro/ro/?gclid=CIO34oOks8ACFWTHtAodSicAag>

⁷ Pentru mai multe detalii vă rog accesați: <http://www.eurodesk.ro/program.php?id=RO0010000024>

educative. Ele sunt definite în relație directă cu alți factori implicați în educație și formare profesională. Se recunoaște de către toți necesitatea elaborării unor norme naționale sau internaționale de calitate în învățământ. Este recunoscut de toți că echitatea este o condiție prealabilă pentru coeziunea socială, iar lipsa egalității de șanse în materie de acces la educație ar avea ca urmare excluderea, adică subminarea coeziunii sociale. Fiecare cetățean are dreptul să aibă acces la o educație de înaltă calitate și să beneficieze de aceasta. Cu toate acestea, în materie de educație egalitatea de șanse rămâne o problemă fundamentală⁸.

Pentru integrare în Europa, sunt necesare noi competențe atât persoanelor individuale, cât și societății în ansamblu. Printre aceste competențe, mai importante sunt⁹:

- spiritul de întreprinzător;
- spiritul de cooperare;
- capacități de comunicare, de viață în societate și de participare;
- capacitatea de a rezolva problemele;
- facultatea de a organiza lucrul propriu în mod autonom;
- capacitatea de colaborare cu colegii de origine culturală și națională diferită;
- capacitatea de a utiliza noile tehnologii de informare și de comunicare;
- competențe lingvistice.

Competențele menționate mai sus trebuie să fie achiziționate în cadrul studiilor generale și în cadrul formării profesionale. Școala și universitatea trebuie, de asemenea, să permită tinerilor să capete competențe antreprenoriale și participative.

Educabilitatea – factor determinant al formării și dezvoltării personalității

Personalitatea reprezintă un ansamblu unitar, integral și dinamic de însușiri, procese și structuri psihofiziologice și psihosociale, care diferențiază modul de conduită al unui om în raport cu alții. Asigurându-i o adaptare originală la mediu, strâns legată de o activitate conștientă, creativă, eficientă și responsabilă. Dezvoltarea ființei umane ca personalitate este un proces ce se desfășoară în concordanță cu legea automișcării universale, adică a succesiunii modificărilor stadiale ireversibile sub raport structural și informațional, parcurgând drumul evoluției de la simplu la complex, de la inferior la superior. Desigur, numai în măsura în care sunt asigurate condițiile favorabile de mediu și educație. Creșterea, maturizarea și dezvoltarea ființei umane sunt elemente stadiale ale formării personalității. În baza cercetărilor pluridisciplinare, pedagogia a reușit să stabilească factorii principali ai dezvoltării personalității și anume: ereditatea, cu caracter filogenetic, care interferează în procesul formării personalității cu procesele psihosociale, educaționale și ale experienței individuale ale evoluției ființei umane; mediul, ca vector extern și educația, ca vector mixt – intern și extern¹⁰.

Având în vedere interesul acordat temei privind educabilitatea vom accentua analiza acestei noțiuni dar și a factorului de mediu, în special a celui social-global și psihosocial.

⁸ <http://euromentor.ucdc.ro/vol2nr1martie2011/eur-ro/politici-in-domeniul-calitatii-educatiei-cezar-mil.pdf> , pagină accesată în data de 27,08,2014

⁹ S. Tiron, S., *Politica europeană în domeniul calității*, studio elaborat în cadrul proiectului „Politici educaționale”, Chișinău, 2001, p. 56

¹⁰ I. Bontaș, *Pedagogie – tratat*, Editura BIC ALL, București, 2007, p. 34 și următoarele.

Între mediul social global și mediul psihosocial există interacțiune, în timp ce mediul social global reprezintă un ansamblu de condiții cu caracter pronunțat obiectiv, mediul psihosocial reprezintă un ansamblu de condiții cu caracter pronunțat subiectiv, cuprinzând relațiile interpersonale, statusurile psihosociale realizate de persoane, idealurile și comportamentele lor colective, modele de comportament proiectate, complexul de norme și valori și procesele psihosociale ce le generează. Formarea și dezvoltarea personalității depind de calitatea mediului social global, a mediului psihosocial îndeosebi condițiile psihosociale favorabile – organizarea socială democratică, relațiile dintre indivizi, cele profesionale, bazate pe competiție socială, dar și de cooperare, respect și pe ajutor reciproc, pe aprecierea valorilor și competențelor individuale, pe responsabilitate, spirit de independență și creativitate individuală și de grup etc. Asigură formarea și dezvoltarea unor calități valoroase eficiente ale personalității. Condițiile psihosociale nefavorabile, organizarea socială arbitrară, autoritară, cu relații interpersonale și profesionale bazate pe invidie, lipsă de respect și de ajutor reciproc, pe competiție neloială, pe necinste, pe neîncredere, pe tensiuni sociale, în cadrul cărora acționează atitudini și fapte antiumane, infracționale constituie elemente negative grave care stopează formarea personalității.

Societatea civilă și liberă românească, în condițiile dezvoltării statului de drept, democratic și economiei de libere de piață, poate și trebuie să diminueze și chiar să înlăture condițiile nefavorabile ale mediului psihosocial și să creeze condiții de mediu social global favorabile mediului psiho-socio-educational și ecologic cerut de dezvoltarea unei personalități integrale, elevate și competente, demne, civilizate și creative¹¹.

Mediul, cu toate componentele sale, nu este un factor fatal și invariabil în evoluția umană. Condițiile de mediu și culturale (educaționale) pot fi modificate în direcția transformării lor în condiții adecvate și favorabile modelării în direcții constructive elevate și eficiente a personalității. Mediul este considerat ca fiind un inestimabil patrimoniu al omului. El trebuie conservat, protejat și la nevoie îmbunătățit în legătură cu tot ceea ce este favorabil vieții omului, iar asigurarea purității lui depinde de educația care instruește și formează astfel oamenii.

Educația este modalitatea de organizare și desfășurare a influențelor mediului socio-uman asupra individului, prin intermediul căreia, acesta își extinde existența dincolo de limitele biologice prin internalizarea valorilor umanității devenind personalitate.

Întrucât influențele eredității și ale mediului asupra procesului dezvoltării personalității umane sunt aleatorii, societatea a elaborat un mecanism de creștere a controlului asupra dezvoltării ontogenetice – educația. Din perspectivă pragmatică, educația presupune identificarea predispozițiilor native, a potențialităților genetice ale individului și organizarea și dirijarea influențelor modelatoare ale mediului socio-uman asupra individului. Ea are rol mediator, de interfață între individ și mediul înconjurător, precum și rol de factor de armonizare a interacțiunii dintre ereditate și mediu¹².

Educația este o formă deliberată, organizată, sistematică și continuă de formare și

¹¹ Ibidem , 47

¹² M. Bocoș, *Fundamentele pedagogiei. Teoria și metodologia curriculum-ului*, editura Paralela 45, Pitești, 2010, p. 13

modelare a personalității umane, conferindu-i omului o nouă dimensiune, una socială, culturală, îmbogățindu-i și diversificându-i valorile.

Educația este ghidată de o serie de politici educaționale, de modele, strategii, metode și procedee, ea acționând convergent ca o activitate anticipată, coerentă și specializată, realizată în conformitate cu finalități bine determinate. Scopul educației este acela de a forma și modela personalității umane, generații, în concordanță cu idealul societății promovat într-o anumită perioadă istorică. Educația nu presupune influențe oarecare, nedirijate, ci, dimpotrivă, reprezintă un proces dirijat spre un scop anume, o activitate conștientă, orientată spre valorile și exigențele impuse de societate.

Datorită complexității sale, educația presupune acțiuni și influențe care determină schimbări în sfera tuturor elementelor personalității individului, iar toate aceste acțiuni educaționale specifice susceptibile de a modela personalitatea umană, constituie dimensiuni ale educației (educație intelectuală, morală, estetică, religioasă, fizică, profesională). Aceste dimensiuni alcătuiesc un sistem, bazat pe raporturi dinamice de colaborare între componente, subaprecierea sau marginalizarea uneia putând avea efecte negative asupra celorlalte dimensiuni ale educației și asupra funcționalității de ansamblu a sistemului educațional.

Printre facilități și prin conținut, educația trebuie să se adapteze exigențelor și evoluțiilor realității naționale și internaționale și să contribuie la soluționarea problemelor cu care se confruntă diferitele societăți. Astfel, pe lângă dimensiunile tradiționale ale educației au apărut, ca răspunsuri la problematica complexă, „noile educații”. În continuare voi prezenta pe scurt câteva dintre ele și anume: educația civică, educația axiologică, educația interculturală, educația pentru participare, democrație și drepturile omului, educația pentru pace și cooperare.

2.1. Educația civică se referă la activitățile de formare a omului ca și cetățean, ca susținător activ al ordinii de drept și de stat. Ea vizează formarea conștiinței și comportamentului de membru al societății.

În vederea creșterii angajamentului și participării, oamenii trebuie să posede informațiile, abilitățile și atitudinile potrivite. Competențele civice pot oferi indivizilor posibilitatea de a participa pe deplin la viața civică, dar trebuie să se bazeze pe informații solide despre valorile sociale, conceptele și structurile politice, precum și pe un angajament de participare democratică activă în cadrul societății. Căutarea echității și a coeziunii sociale a reprezentat o prioritate politică în creștere în decursul ultimilor ani la nivel național și european. Încurajarea cetățenilor, în special a persoanelor tinere, de a participa în mod activ la viața socială și politică a fost privită drept unul dintre principalele mijloace de a aborda aceste chestiuni; prin urmare, educația a fost identificată drept un punct de sprijin de mare importanță în acest sens¹³.

Educația civică se referă la aspectele învățământului la nivel școlar menite să pregătească elevii pentru a deveni cetățeni activi, asigurându-se că aceștia au cunoștințele, abilitățile și atitudinile necesare pentru a contribui la dezvoltarea și bunăstarea societății în care trăiesc. Acesta este un concept vast, care cuprinde nu numai predarea și învățarea la clasă, dar și experiențe practice dobândite de-a lungul vieții școlare și prin intermediul

¹³ http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/documents/thematic_reports/139RO.pdf, pagină accesată în data de 06.07.2014

activităților în societatea extinsă. Acesta cuprinde conceptul mai restrâns de „educație civică”, care este limitat la „cunoașterea și înțelegerea instituțiilor formale și a proceselor vieții civice (cum este procesul de votare din alegeri)”¹⁴”

Conceptul de cetățenie europeană extinde participarea cetățenilor în viața politică, socială și civilă a societății, se bazează pe respectul pentru un ansamblu comun de valori din centrul societăților democratice și poate fi descoperit în definiția „cetățeniei active”¹⁵ promovată la nivel european.

Competențele civice necesare pentru a putea exercita în mod activ cetățenia, așa cum sunt definite de către cadrul european pentru competențe cheie, se axează pe: o cunoaștere a conceptelor democratice de bază, inclusiv pe o înțelegere a societății și a mișcărilor sociale și politice; procesul de integrare europeană și structurile UE; și principalele progrese sociale, atât trecute, cât și prezente. Competențele civice necesită și aptitudini cum sunt gândirea critică și aptitudini de comunicare, și abilitatea și dorința de a participa în mod constructiv în domeniul public, inclusiv în procesul de luare a deciziilor prin intermediul votării. În final, sunt evidențiate și un sentiment de apartenență la societate la diverse nivele, un respect al valorilor democratice și al diversității, precum și un sprijin pentru progresul durabil, drept componente integrate ale competențelor civice.

Educația civică este parte a curriculei naționale în toate statele. Este predată în școli prin intermediul a trei abordări principale: ca disciplină de sine stătătoare, ca parte a unei alte discipline sau domeniu de învățare sau ca dimensiune inter-curriculară. Cu toate acestea, de multe ori este utilizată o combinație a acestor abordări. Douăzeci de state sau regiuni alocă o disciplină obligatorie separată educației civice, uneori începând de la nivel primar, dar cel mai adesea de la nivel secundar. Durata de timp pentru care educația civică este predată drept disciplină distinctă diferă considerabil între state, variind de la 12 ani în Franța până la un an în Bulgaria și Turcia.

Curricula statelor europene reflectă adecvat natura multidimensională a cetățeniei. Școlilor li se alocă obiective nu doar în ceea ce privește cunoașterea teoretică pe care elevii ar trebui s-o dobândească, dar și în ceea ce privește aptitudinile ce trebuie însușite și atitudinile și valorile care trebuie dezvoltate; participarea activă a elevilor în cadrul și în afara școlii este de asemenea încurajată pe scară largă. În general, curriculele educației civice cuprind o gamă vastă și foarte cuprinzătoare de subiecte, abordând principiile fundamentale ale societăților democratice, probleme sociale contemporane cum sunt diversitatea culturală și dezvoltarea durabilă, precum și dimensiunile europene și internaționale¹⁶

2.2. Educația axiologică este o educație pe, prin și pentru valori, o educație realizată în universul tuturor valorilor. Prin definiție, educația este o valoare, s-ar putea spune, valoare supremă, căcă datorită educației omul devine om. (I. Kant).

Orice persoană este chemată să realizeze valori, pentru a ajunge la deplinătatea existenței sale. Persoanele și societățile actualizează valori în actele educative. Valorile nu

¹⁴ IEA, 2010b. *Raportul European ICCS 2009. Cunoaștințele, atitudinile și implicarea civică a elevilor de la nivel secundar inferior din 24 de state europene*. Amsterdam: IEA., p. 22.

¹⁵ Hoskins, B. et al., *Măsurarea Cetățeniei Active în Europa. Revista de cercetare CRELL 4*, EUR 22530 EN, 2006, p. 123

¹⁶ http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/documents/thematic_reports/139RO.pdf, pagină accesată în data de 06.07.2014

există ca atare, ci prin procesele de asimilare și transmitere prin dispozitive montate la nivel social – printre care la loc de seamă este și educația.

Calitatea unei educații este dată de capacitatea acesteia de a crea individului posibilitatea de a ieși de sub directivitatea exterioară pentru a trece sub controlul unei autonomii interioare și a unei normativități autoconstruire. Acesta este, de fapt, și răspunsul expansivității diversității culturale.

În condițiile democratizării valorilor, competența axiologică nu rezidă numai din capacitatea discriminării corecte a valorilor, ci presupune instituirea operativă de grile și repere valorice din perspectiva cărora să fie raportate și interpretate diferite produse culturale. Competența axiologică nu poate fi redusă doar la cunoașterea și însușirea unor bunuri sau convenții culturale. Sistarea momentului sau a situației de operaționalitate maximă a valorii impune o autoreglare „din mers” a criteriilor valorice. Dar acesta presupune o anumită putere de autonomă, de discernere și de valorizare.

Trebuie¹⁷ să avem curajul autonomiei axiologice, întrucât aceasta constituie vectorul libertății noastre spirituale. Dacă există o criză a valorilor, ea nu este numai a producerii valorilor, ci și a reperelor noastre de validare care nu sunt restructurate îndeajuns și oportun. Democratizarea vieții sociale presupune și un aflux de produse pseudo culturale, care scapă standardelor valorice. Nu există scheme standarde de valorizare, valabile pentru toți indivizii și toate contextele educaționale. Ceea ce a ființat la un moment dat ca valori științifice, artistice, filosofice, politice etc. Timpul și contextul sociocultural le pot transforma în nonvalori. A face educație pentru valori fixe sau prin valori certe este un lucru bun, dar insuficient pentru exigențele educației axiologice.

Ceea ce aș vrea să subliniez prin importanța pe care o dau acestui domeniu legat de axiologie, este faptul că democratizarea culturii antrenează o relativitate a coordonatelor subiective, iar educația este cea care fixează reperele subiective.

Dacă ar fi să abordăm problematica valorilor educaționale, putem observa că valorile nu se manifestă la modul general, ele primesc consecință în diferite cadre particulare, devenind operaționale atunci când se concretizează în obiecte, fapte, structuri reale, tangibile și manipulate de om. Oliver Reboul definește umanitatea prin trei valori: comunicarea, egalitatea și solidaritatea¹⁸.

În societate întâlnim valori fundamentale, precum Binele, Frumosul, Adevărul. Dreptatea. Cu cât valorile sunt mai generale cu gradul de acceptabilitate este mai ridicat, conflictul intern al valorilor anihilându-se. Este deci o problemă de interes, ierarhia valorilor, respectiv ordinea propunerii lor celor educați. Iar profesorul Constantin Cucuș realizează o radiografie a valorilor educaționale, printre care precizăm: valorile inoculate de adulți, în virtutea unor experiențe deja verificate; valorile promulgate de cadrele didactice, care se raportează deseori la instanțele supraetajate și sunt de cele mai multe ori valori abstracte; valorile parvenite din spațiul cotidian, în mod difuz, nestructurat, contradictoriu; valorile societăților în tranziție, provizorii, supraconsiderate, fluctuante, nesigure; valorile locale, etnocentrice; valorile intradisciplinare, de la nivelul suporturilor curriculare; valorile interdisciplinare, ce pun în evidență negarea sau neautenticitatea valorilor propuse de o altă

¹⁷ C-tin Cucuș, *Pedagogie*, Editura Polirom, București, 2006, p. 125

¹⁸ O. Reboul, *Les valeurs de l'education*, PUF, Paris, 1992, p.93-94

disciplină. Aceste tensiuni, între valori presupune o ieșire din cadrul sistemului de învățământ și o raportare, o implicare a mai multor parteneri, astfel încât autonomia axiologică să fie cea care rezolvă conflictul iar individul să primescă ca finalitate integrarea într-o experiență pozitivă.

2.3. Educația interculturală pornește de la premisa că scopul major al educației este acela de a forma personalități autonome, apte de inserție socială eficientă, astfel încât este obligatoriu să se aibă în vedere socializarea la toate nivelurile sale. Mozaicul diversității lingvistice și culturale apare ca o caracteristică a societății contemporane, impunând acțiunii educaționale finalități specifice. Multitudinea, multidimensionalitatea și complexitatea interacțiunilor umane prezente și viitoare au ca dominante: promovarea respectului față de sine și a respectului față de alții; dezvoltarea unor atitudini și comportamente care să conducă la respectarea drepturilor celorlalți; respectarea, înțelegerea și valorizarea diversității culturale, în special în ceea ce privește diferențele naționale, etnice, religioase, lingvistice ale minorităților sau comunităților; valorificarea abilităților de comunicare interculturală ș.a.

Educația în perspectiva deschiderii către valori multiple reprezintă un demers pe deplin justificat, întrucât vizează o mai bună inserție a individului într-o lume spirituală polimorfă și dinamică. Solidaritatea comunitară este potențată prin felul cum se gestionează reproducerea marilor simboluri în interiorul spațiului cultural respectiv, dar și prin modul cum este reglată deschiderea spre alte formațiuni socioculturale. Obiectivul principal¹⁹ al educației interculturale rezidă în pregătirea persoanelor pentru a percepe, accepta, respecta și a experimenta alteritatea. Scopul îl reprezintă netezitatea terenului întâlnirii cu celălalt. De obicei, practicile școlare construiesc și pun în practică variate strategii de marcarea a identității culturale. Acestea pot fi identificate la nivelul conținuturilor stipulate de programe, fiind de cele mai multe ori etno-centrice și culturo-centriste. Să subliniem faptul că centrarea monoculturală a educației este un obiectiv pertinent în măsura în care se țintește, secvențial și progresiv, deschiderea interculturală. Ființa umană trebuie în primul rând să fie centrată cultural, în concordanță cu instrumente date, specifice comunității de bază și totodată, ea se cere a fi de-centrată, pusă în relație cu alte experiențe spirituale, prin racordarea la expresii aparținând altor comunități sau indivizi. O valoare nu reprezintă nimic pentru cei „dezaxați” cultural. Școala trebuie să fie mai întâi cultură apoi interculturală. Trebuie mers spre intercultural prin cultural.

Educația interculturală constituie o opțiune ideologică pentru societățile democratice și vizează pregătirea viitorilor cetățeni în așa fel încât ei să facă cea mai bună alegere și să orienteze în contextele multiplicării sistemelor de valori. Perspectiva interculturală urmărește atingerea a mai multor obiective dintre care enumerăm: atenuarea conflictelor și iradierea violenței în societate, prin intermediul mai multor mecanisme și anume: comunicarea, cooperarea și instaurarea încrederii între indivizi; respectul de sine; toleranța față de opiniile diferite; luarea de decizii în mod democratic; acceptarea responsabilității altora și proprie; soluționarea problemelor interpersonale; stăpânirea emoțiilor primare, aptitudinea de a evita alterității ș.a

Educația interculturală devine deci o metodologie de adaptare la un spațiu, cu ajutorul unor procese psihologice, politologice, sociale, antropologice, culturale, istorice.

¹⁹ C-tin Cucoș, *Pedagogie*, Editura Polirom, București, 2006, p. 133

Sistemul educațional folosind și promovând principiile precum toleranța, respectul, egalitatea, solidaritatea, va depăși spațiul educativ, exploatând valorile spirituale și locale atașându-le culturii mondiale.

Profesorul Constantin Cucos, spune că valorile particulare veritabile comportă o potențialitate și o disponibilitate funciară de deschidere către valorile generale spre care tind ființele umane. Ca răspuns la pluralismul cultural contemporan, multiculturalismul european este o bogăție potențială cu condiția să nu diminueze sau să anuleze identitatea fiecărei culturi. Pluralismul cultural european este produsul unei istorii lungi și continue ce implică acceptarea celuilalt, toleranța, coexistența plurală, dar și șansa afirmării pozițiilor proprii²⁰.

Se dorește a le forma micilor cetățeni o conștiință europeană, imprimată în respect, solidaritate față de cultura popoarele europene, cu valori cheie precum: aspirația către democrație, respectarea drepturilor omului, al drepturilor copiilor, justiția socială, echilibrul ecologic, toleranța și pacea, tradițiile culturale.

Trebuie să subliniez că educația interculturală nu are ca scop alinierea, egalitatea sau dispersia valorilor culturale ci sublinierea diferențelor sau divergențelor, pentru că doar cultivând aceste diferențe și revalorizând noile expresii culturale comunitatea poate să integreze noii veniți.

De fapt aici vorbim de raportul dintre identitate – alteritate. Pentru ca să construim, să dezvoltăm și să învățăm modalități de conviețuire, în această pluralitate a culturilor europene trebuie să renunțăm la identitatea stabilă, rigidă, osificată, fixă, interiorizată și să promovăm cu deschidere o identitate culturală dinamică, axiologică, orientată spre conduite sociale, adaptabilă la situații și roluri diferite, evolutivă, racordată la schimbările neîncetate pe care vremurile dezvoltării mediului ni le impun. Bineînțeles contrar așteptărilor apologia deschiderii interculturale ne atenționează cu privire la riscurile deschiderii maxime. Deschiderea poate să aducă bogăție și reînnoire, închiderea este o protecție bună, în situații de amenințare, distrugere de alterare a fondului valoric propriu, astfel opoziția lor trebuie compensată permanent prin grade diferite de deschidere, închidere, în funcție de circumstanțe.

În ceea ce privește învățământul românesc, acesta se află într-o perioadă de schimbare, reînnoire, ghidat de o reformă centrată pe educația interculturală, iar ca argumente folosim elementele noi introduse, restructurarea rețelei de norme; încercarea prin diverse metode de a stăpâni tensiunile interetnice, ce au ca sursă necunoașterea suficientă din punct de vedere cultural; promovarea comportamentelor interculturale, ca mijloc eficace pentru trecerea la o societate democratică, deschisă, permisivă, pluralistă și solidară; diminuarea tendințelor egocentriste, pragmatismele extreme, precum și fenomenele psihosociale de marginalizare.

2.4. Educația pentru participare, democrație și drepturile omului își propune responsabilizarea individului pentru a deveni un cetățean integrat social, activ și conștient de drepturile și responsabilitățile sale. O democrație este cu atât mai puternică cu cât mai mulți cetățeni fac uz de ea și cu cât mai mulți cetățeni se integrează cu adevărat într-un spațiu social comun, participând la viața comunității. Pentru aceasta este nevoie de informare asupra drepturilor de care ei pot face uz, asupra instituțiilor la care pot face apel și asupra mecanismelor reprezentative la care pot lua parte.

²⁰ Ibidem, p. 136

Educația pentru democrație reprezintă o necesitate a educației contemporane și pune un accent major pe dimensiunea acțională a educației civice, prin exersarea în diferite contexte a competențelor, atitudinilor și comportamentelor civice dobândite de către elevi, contribuind la accentuarea caracterului practic aplicativ al proceselor de predare-învățare-evaluare. Participarea la acțiuni cu dimensiune publică sau la procesul decizional reprezintă indicatori importanți ai civismului; participarea la viața comunității presupune însă competențe care trebuie formate și dezvoltate; în acest scop, școala trebuie să pregătească tinerii în spiritul participării la viața comunității, al asumării responsabile și eficiente a propriilor acțiuni și a efectelor acestora. În planul activității didactice, pregătirea elevilor pentru participare publică (directă sau mediată) presupune, în mod fundamental, implicarea elevilor în situații de învățare din și prin experiență.

2.5. Educația pentru pace și cooperare ²¹și propune să formeze și să cultive aptitudini și atitudini civice de abordare a problemelor sociale prin dialog și participare la rezolvarea conflictelor care apar în contextul comunicării locale, zonale, naționale și internaționale.

Afirmând încrederea în capacitatea educației pentru pace, pentru pregătirea generațiilor în formare în spiritul cooperării, al participării și al democrației, ne afirmăm de fapt încrederea în succesul acțiunilor de apărare a păcii și în viitorul umanității. Educația pentru pace are precursori mai îndepărtați sau mai apropiați de vremea noastră J.A. Comenius (1592-1670), considerat un precursor al O.N.U.-ului și al UNESCO-ului năzuia spre o pace universală și căuta structurile și mijloacele necesare pentru a o instaura și menține²².

După primul război mondial, evitarea unei noi conflagrații mondiale a preocupat spiritele laminate, iar unele organizații au inițiat acțiuni educative specifice păcii. Problema apărării păcii s-a pus și se pune în termeni noi, cu o insistență în creștere devenind o preocupare prioritară și o năzuință a tuturor națiunilor. Ea intră în conexiune cu alte probleme din lumea contemporană, caracterizată prin caracter global, universal și pluridisciplinar: interdependențele și trans specificitatea nu anulează diversitatea și specificitatea problemelor și a colectivităților naționale, dar problematica societății democratice ni se înfățișează din ce în ce mai mult ca o unitate indivizibilă.

Probleme cum sunt: protejarea mediului terestru, acvatic și aerian, decalajele între Nord și Sud, subdezvoltarea, subnutriția, apărarea păcii și îmbunătățirea calității relațiilor dintre oameni și dintre grupurile umane, lupta împotriva maladiilor și protejarea copiilor, promovarea unei vieți democratice și apărarea drepturilor omului etc. Nu sunt numai probleme ale diplomaților sau specialiștilor diferitelor domenii, ci având un caracter concret este o preocupare prioritară a tuturor oamenilor și tuturor națiunilor indiferent de mărimea lor și de regiunea căreia îi aparțin.

Educația pentru pace constituie cea mai sigură modalitate de eliminare a agresivității, a violenței, a terorismului și a conflictelor dintre comunități. Ea reprezintă un factor capabil de a contribui la crearea unei societăți democratice. Pacea este o aspirație a popoarelor, un imperativ fundamental al epocii noastre și o finalitate prioritară a educației de astăzi și de

²¹ Ibidem, p.33-44

²² http://articole.famouswhy.ro/educatia_pentru_pace_in_contextul_problematicii_lumii_democratice/, pagină accesată în data de 09.09.2014

măine. "Cu toate diferențele dintre continente și țări, cu toate diferențele culturale și ideologice finalitățile luptei pentru un viitor mai bun al lumii sunt pretutindeni aceleași. Pretutindeni se pune problema apărării păcii, a asigurării unei educații de bază pentru toți oamenii, a eliminării foametei și a protejării sănătății, a apărării valorilor mediului natural, a salvării identității culturale a diferitelor grupuri umane " (Bogdan Suhodolski- filozof polonez).

Identificarea și stoparea agresivității, intoleranței, predispoziției pentru fanatism trebuie să înceapă de timpuriu și pentru îmbunătățirea calității etice a vieții diferitelor colectivități umane este foarte importantă descoperirea și eliminarea egoismului, a comportamentelor nonparticipative care pot duce la conflicte sau la dezagregarea colectivelor: perfidia, intrigă, lașitatea etc.

În cadrul de promovare a conținuturilor pentru pace s-au conturat două strategii. Prima constă în introducerea unor module specifice care ocupă anumite durate putându-se asocia cu istoria, literatură, psihologia, filozofia, educația civică, educația plastică etc. O a doua strategie constă într-o dublă acțiune: de punere în valoare a conținuturilor existente și de difuzare sau introducere în sânul acestora a unor noi teme, concepte sau preocupări specifice educației pentru pace.

Conținutul, finalitățile și obiectivele acestor demersuri își propun să răspundă exigențelor lumii contemporane și să producă schimbări benefice la nivelul acțiunilor instructiv-educative, în favoarea unei educații bazate pe inovație și creativitate, cu caracter participativ, anticipativ, prospectiv și adaptabilă la diverse tipuri de situații de viață.

Puterea educației este dată de calea realizării valorilor, în care personalitatea își poate spori nelimitat dimensiunile.

BIBLIOGRAFIE:

Bocoș M., *Fundamentele pedagogiei. Teoria și metodologia curriculum-ului*, editura Paralelă 45, Pitești, 2010

Bontaș I. *Pedagogie – tratat*, Editura BIC ALL, București, 2007

Cosma Mircea Brândușa –Oana Cosma, *Elemente de pedagogie*, Editura Psihomedica, Sibiu, 2003

Cristea S., *Dicționar de pedagogie*, Chișinău-București, Grupul Editorial Literă, Editura Litera Internațional, 2000

Cucoș Constantin *Pedagogie*, Editura Polirom, București, 2006

Diaconu Mihai, *Sociologia Educației*, Editura ASE, București, 2004

Hoskins, B. et al., *Măsurarea Cetățeniei Active în Europa. Revista de cercetare CRELL 4*, EUR 22530 EN, 2006

Mihăilescu I. *Sisteme de învățământ superior în Europa Centrală și de Est – Analiză comparativă*, București, Editura Alternative, 1997

Nicola Ioan, *Tratat de pedagogie școlară*, Editura Aramis, București, 2003

Reboul O. *Leş valeurs de l education*, PUF, Paris, 1992

Tiron S., S., *Politica europeană în domeniul calității*, studio elaborat în cadrul proiectului

„Politici educaționale”, Chișinău, 2001

Vlăsceanu L., coord, *Școala la răscruce – Schimbare și continuitate în curriculumul învățământului obligatoriu. Studiu de impact*, Iași, Editura Polirom, 2002

Raportul European ICCS 2009. Cunoștințele, atitudinile și implicarea civică a elevilor de la nivel secundar inferior din 24 de state europene. Amsterdam: IEA.

http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/documents/thematic_reports/139RO.pdf,

http://articole.famouswhy.ro/educația_pentru_pace_în_contextul_problematicii_lumii_democratice/,

<http://img.ttv.ubbcluj.ro/cursuri/lecție/disciplina-4-curriculum-la-decizia-scolii-proiectare-curriculara-implementare-evaluare-2/>,

http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/documents/thematic_reports/139RO.pdf

<http://www.educatieconvergenta.ro/rezultate.html>

http://europa.eu/legislation_summaries/education_training_youth/general_framework/c11061_ro.htm

<http://erasmus-plus.ro/ro/?gclid=CIO34oOks8ACFWTHtAodSicAag>

<http://www.eurodesk.ro/program.php?id=RO0010000024>

<http://euromentor.ucdc.ro/vol2nr1martie2011/eur-ro/politici-in-domeniul-calitatii-educatiei-cezar-mil.pdf>,

http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/documents/thematic_reports/139RO.pdf